

AFET SOSYOLOJİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

BEYPAZARI MESLEK YÜKSEKOKULU

ACİL DURUM VE YÖNETİMİ AFET PROGRAMI

LEYLA DERİN

12. Doğal Afetlerde Sosyo-Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özellikler

Afet Riskinin Belirlenmesinde Sosyo-Demografik ve Sosyo-Ekonomik Özelliklerin Önemi: Taşkın Afeti Örneği

SOSYAL KIRILGANLIK

“Bir taşkın olayının, sıklığını; iklim koşulları, etki alanını; iklim, mevsim ve topografya bileşenleri belirlerken taşkın nedeniyle oluşacak kayıpları; öncelikli olarak nüfusun özellikleri ve faaliyetleri belirlemektedir.”

SOSYAL KIRILGANLIK

“Taşkın riski, taşkın tehlikesi ve maruz kalan varlıkların zarar görebilirliğini içermektedir. Bu zarar görebilirlik büyük oranda insan eylemlerinden kaynaklandığından, taşkın yayılım alanı içerisinde kalan nüfusun eğitim (Edwards, 1993; Russell vd., 1995), cinsiyet, yaş (Renn 1991; Renn, 1998), baskın ekonomik faaliyet türü, afet bilinci (Jackson, 1981; Zaleskiewicz, vd., 2002; Heller vd., 2005), din-kültür (Heller vd., 2005), sağlık durumu, gelir durumu (Whyte, 1982; Edwards, 1993; Russell vd., 1995), arazi kullanma yöntemi ve tehlikeleri hakkındaki bilgi seviyesi (Young, 1998) ve afet bilinci (Mulilis ve Duval, 1997; Mulilis vd., 2000), etnik köken (Blaikie vd., 1994) ve teknolojik olanaklardan faydalanabilme kabiliyeti gibi nüfusun sel ile başa çıkma kapasitesini belirleyecek özelliklerinin belirlenmesi taşkın riskinin doğru değerlendirilmesi (Etkin, 1999, Ferrier ve Haque, 2003) için kritik önem taşımaktadır.”

SOSYAL KIRILGANLIK

Yaş

- 65 yaş üstü
- 14 yaş altı
  - 0-4 yaş
  - 5-9 yaş
  - 10-14 yaş

SOSYAL KIRILGANLIK

Eğitim

“Kişilerin uyarıda bulunan risk bilgisini işleme kabiliyetleri birbirinden farklılık göstermektedir (Koks vd., 2015). Eğitim seviyesi, belirli bir afet hakkındaki bilgi birikimi ve farkındalık, bilişsel yetenekler, afet ile ilgili deneyim ve yaşama bakış açılarındaki kadercilik yaklaşımının derecesi bu değişikliğin genel nedenleri olarak sayılabilir.

Eğitim, detaylı bilgiye daha kolay erişebilen, edinilen bilgileri daha iyi değerlendirebilen ve yenilikçi teknikleri benimseme olanağına sahip olan bireylerin yetişmesine aracılık etmesi sebebiyle, afet riskinin azalması için alınması gereken önlem, afet anında mücadele yöntemi ve afet sonrası iyileşme süreçlerinin bütünü üzerinde etkilidir ve bu yönüyle de havzada yaşayan nüfusun zarar görebilirliğinin tahmin edilmesindeki en önemli sosyal özelliklerden biridir.”

SOSYAL KIRILGANLIK

Arazi Kullanma Yöntemi ve Tehlikeleri Hakkındaki Bilgi Seviyesi

“Taşkın afetine maruz kalma olasılığı yüksek olan alanlarda kentleşme politikasının afete duyarlı olması gerektiği gibi, halkın da bu konuda bilinçli olması afete bağlı kayıpların engellenmesi/minimum oranda tutulması için oldukça önemli bir husustur (Kaya, 2017).

Sel havzasında yaşayan kişilere sistemdeki afet risklerini anlatmakla birlikte; riski ve o riskler karşısında yapılması gereken işler ve alınması gereken önlemler için kişilerin yaş, ırk, kültür, inanç ve öğrenim seviyelerine uygun özel bir eğitim verilmesine ihtiyaç vardır (Heller vd., 2005).”

SOSYAL KIRILGANLIK

Cinsiyet

“Coates (1999), French vd. (1983) ve Mooney (1983), taşkın afetler nedeniyle yaşanan Jonkman vd. (2005), Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen 13 taşkın afetinin neden olduğu can kayıpları ile ilgili yaptıkları çalışmada yaşamını yitiren vatandaşların yüzde 70'inin erkek olduğu görülmüştür. Çalışmada incelenen tüm sel olayları için, erkek ölümlerin sayısı kadın ölümlerinden yüksek (%85'inde) veya eşittir (%15'inde). Yaşamını yitiren erkeklerde araç kazaları, boğulma, fiziksel travma ve yaya boğulma vakaları belirgin bir şekilde yüksektir. Buna neden olan faktörleri, çok fazla sayıda erkek sürücünün olması, acil durum ve destek hizmetleri için çalışan erkeklerin oranı ve erkeklerin risk alma davranışları olarak belirtilmiştir. Diğer ölüm nedenleri için, erkekler ve kadınlar arasında belirgin farklılıklar tespit edilmemiştir. ölüm oranlarını irdeledikleri çalışmalarında, yaşamını yitiren kişiler içinde erkeklerin sayısının çok daha fazla olduğunu vurgulamışlardır.”

SOSYAL KIRILGANLIK

Cinsiyet

“Cinsiyet varsayımlarından yoksun taşkın riski çalışmaları ve yönetimi planlamalarında toplumsal cinsiyet perspektifine karşı duyarsız olma, hem önlem alma hem de zarar azaltma hedeflerine ulaşmakta yetersiz kalınacağı anlamına gelmektedir.”

SOSYAL KIRILGANLIK

Gelir Düzeyi

“Gelir düzeyi, eğitimden - sigortalı olmaya, yapılarda kullanılan malzemedен - yer seçimine, bilgiye erişimden - teknolojik araçlara erişim imkanına, afet endişesinden - afet sonrası sağlık imkanlarından faydalanmaya kadar taşkın riski için birçok kriteri etkilemektedir. Eğitim ve gelir düzeyleri arasındaki bağ irdelendiğinde, eğitim olanaklarına daha kolay erişme ve yararlanma imkanı gelir düzeyi ile ilişkilidir (Hansen, 1970).

Sigortalı olma zararların hızlı iyileşmesi ve geri kazanım için önemli bir faktördür. Riski sadece kaybın oluşması ile sınırlandırmak doğru bir yaklaşım değildir; kaybın yeniden kazanım süresini de içine alan daha fazla boyutlu bir kavram olarak algılamak gerekmektedir.”

SOSYAL KIRILGANLIK

Baskın Ekonomik Faaliyet Türü

“Avrupa Birliği Taşkın Direktifi’nde (2007) belirtildiği üzere taşkın riskinin tayin edilmesinde ekonomik faaliyet türü göz önünde tutulmalıdır. Taşkın afeti geniş alanları etkileyebilmekte ve büyük ekonomik zararlara neden olmaktadır. Sel havzasındaki varlıklara ilişkin risk çerçevesini ekonomik faaliyet türüne göre boyutlandırmak, taşkın riskinin ekonomik boyutunun doğru değerlendirilmesini sağlayacağından riskin tayininin de daha doğru yapılmasına imkan verecektir.”

SOSYAL KIRILGANLIK

Baskın Ekonomik Faaliyet Türü

“Avrupa Birliği Taşkın Direktifi’nde (2007) belirtildiği üzere taşkın riskinin tayin edilmesinde ekonomik faaliyet türü göz önünde tutulmalıdır. Taşkın afeti geniş alanları etkileyebilmekte ve büyük ekonomik zararlara neden olmaktadır. Sel havzasındaki varlıklara ilişkin risk çerçevesini ekonomik faaliyet türüne göre boyutlandırmak, taşkın riskinin ekonomik boyutunun doğru değerlendirilmesini sağlayacağından riskin tayininin de daha doğru yapılmasına imkan verecektir.”